

Azərbaycanın özü qədər əbədi

Heydər Əliyev Xankəndidə onu salamlayan plakata sökdürdü: "Biz Azərbaycandayıq!"

Ulu Öndərin əsl vətənpərvərlik, güclü dövlətçilik və böyük ədalət irsi barədə komissiya polkovnik Hüseyn İsgəndərovun xatirələri

Bu gün xatirələrini bölüşdü-yümüz insan hələ sovet dövründə Heydər Əliyevin uzaqgörənliklə milliləşdiriyi respublikanın idarəetmə sistemində, konkret olaraq, xüsusi xidmət orqanlarına gətirdiyi milli kadrlardan olub. Eyni zamanda Ulu Öndərin Azərbaycan rəhbərlik etdiyi illərdə onu müşayiət edən DTK-nın xüsusi əməliyyat qrupunun üzvü olmuş, sonralar isə Azərbaycan təhlükəsizlik orqanlarında müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışmış və o illərdə respublika rəhbərini fərqli situasiyalarda müşahidə etmək, ondan bilavasitə öyrənmək imkanına sahib olmuşdur.

DTK-da işlədiyi uzun illər ərzində daim prinsipiallığı, ədaləti və mərhəməti ilə fərqlənən, heç kəmdən köməyi əsirgəməyən bu insan Qarabağ hadisələri başlayarkən, mərkəzin ədalətli və ermənipərəst siyasətinə qarşı etirazlara dəstək veriyinə görə, Moskvadan göndərilən komissiyaya tərəfindən "millətçi hərəkata liberal yanaşma" ittihamı ilə təqiblərə məruz qalıb...
...Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarının veteranı, mərhum polkovnik Hüseyn İsgəndərovla müxtəlif dövrlərdə danışıq, onun Heydər Əliyev haqqında xatirələrini dinləmək imkanı olsa da, bunları Hüseyn müəllimin sağlığında müfəssəl müsahibə şəklində salmaq nəşib olmadı. Amma o söhbətlərdən bir çox qeydlər qalırdı.

Heydər Əliyevin portretinin unikal cizgilərini əks etdirən bu xatirələr itməməli, tarix yaddaşımızda öz yerini tapmalıdır...

Heydər Əliyevin dövləti milliləşdirmə fəaliyyəti müstəqillikdən çox-çox əvvəl başlamışdı

Hüseyn müəllim xatırlayırdı ki, o dövrün şərtlərinə görə, onun DTK orqanlarında işə qəbul olması mümkün deyildi. Düzü, o, Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu (indiki Neft və Sənaye Universiteti) fərqlənənə ilə bitirdikdən sonra, neft-qaz sənayesində çalışan perspektivli mühəndis hesab edilirdi. Lakin ötən əsrin 60-cı illərinin sonlarına qədər dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında işləyən azərbaycanlıların sayı çox az idi. Seçilən kadrlar isə aیل kökləri daxil olmaqla orqanlar tərəfindən çox ciddi şəkildə yoxlanılırdı. Hüseyn müəllimin ailəsinin isə növbəti sovet nomenklaturası ilə əlaqəsi olmayıb, əksinə, 1930-cu illərdə "milli burjuaziya" təmsilçisi kimi repressiyalara məruz qalmış, hətta bir müddət səssizləşdirilmədən məhrum edilmişdir.

Ancaq 1964-cü ildə Heydər Əliyevin DTK rəhbərliyinə gəlişindən sonra, tədricən bu sistemdə milliləşmə cəhdləri baş verib. Təbii ki, gənc mühəndis olan Hüseyn İsgəndərov bunu bilirdi. Bu səbəbdən də o, DTK-ya işə qəbul olunaçaq namizəd kimi seçilməsi, ardınca bir çox yoxladan uğurla keçməsinə, nəhayət, işə qəbul olunmasına həmin vaxt izah tapa bilmirdi. Bütün bu sualların cavabını o, yalnız 1969-cu ildə DTK-nın Minskdə yerləşən ali məktəbinə göndərilməzdən önce respublika DTK-nın sədri general Heydər Əliyev tərəfindən qəbul ediləndə tapır.

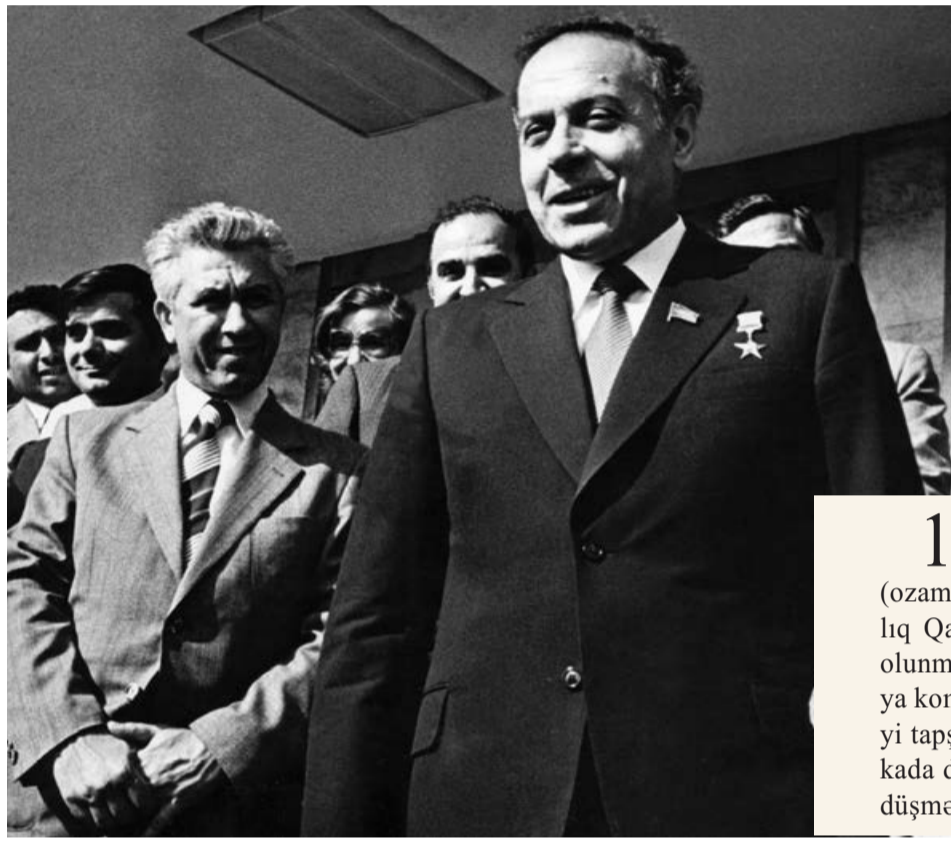
Mərhum polkovnik deyirdi ki, həmin vaxt ixtisaslaşmış təhsilə eiaz edilən hər bir öməkdaşla DTK sədri ayrı-ayrılıqda görüşüb söhbət edirdi. General Əliyevlə ilk görüşü isə qısa söhbət Hüseyn İsgəndərovda dərin iz buraxır. O xatırlayırdı ki, Heydər Əliyev ünsiyyətdə olduğu hər kəsdə sanki uzun müddətdir onu tanıdığı təəssüratı yaradır, onunla söhbət insanların qəlbini isindirir, səmimi ünsiyyətə sövq edirdi.

Qısa tanışlıqdan sonra Heydər Əliyev Minsko oxumağa göndərilən gənc kadra tövsiyələrini verir. Ozamanki nomenklatura funksionerlərinin əksəriyyəyindən fərqli olaraq, DTK sədri bayağı rəsmi şüarlarla danışırdı, daha konkret və vacib mövzularla söv açır, ona Minskdə təhsil alarkən millətini təmsil edəcəyini unutmamağı tapşırırdı: "O hər bir azərbaycanlıdan nümunəvi davranış tələb edirdi. Deyirdi ki, respublika xüsusi xidmət orqanlarında milli kadrlara etibar artdığı üçün hər bir müdavinin davranışı bütövlükdə milli kadrlar haqqında rəy formalaşdıracaqdı".

Məhz bu görüş gənc müdavidmə respublika təhlükəsizlik orqanı rəhbərliyinə "milli adamın" gəldiyi əminliyini yaradaraq, onun özünlün də bu sistemə qəbulunu təsədüf etmədiyi qənaətinə doğurur. Digər tərəfdən, Heydər Əliyevin tövsiyələri onda xüsusi məsuliyyət hissi yaradırdı. Bu məsuliyyəti hiss edən Hüseyn İsgəndərov Minsk Ali Məktəbini, ilk dəfə rus dilində təhsil almaına baxmayaraq, bütün fənlər, ən əsası da xüsusi ixtisas fənləri üzrə əla qiymətlərlə bitirir.

İlin üçdəbirini rayonlarda səfərdə olan Birinci katib

Hüseyn İsgəndərov ixtisaslaşmış təhsil bitirib Azərbaycan qayidanda respubli-

1973-cü ildə Heydər Əliyev Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin 50 illiyi münasibətilə yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün Xankəndiyə (ozamanki Stepanakertə) dəvət olunur. Şəhərin girişində vurulan böyük plakata "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinə xoş gəlmisiniz, yoldaş Heydər Əliyev" yazısı qeyd olunmuşdu. Heydər Əliyev bu plakatin yanında avtomobilini saxlatdı və vilayət partiya komitəsinin birinci katibi Boris Kevorkovu yanına çağırırdı ona plakata sökdürməyi tapşırırdı. Orda hamının yanında bildirdi ki, biz Azərbaycandayıq, başqa bir respublikada deyilik, bu cür yazılar olmamalıdır. O zaman çoxları bu hərəkatın mənasını başa düşməsə də, Heydər Əliyevin uzaqgörən addımının səbəbi çox sonralar bilindi.

kaya artıq Heydər Əliyev rəhbərlik edirdi. "İlk görüşümdən az sonra Heydər Əliyevin Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi təyin olunması xəbəri bir çox milli kadrlar kimi, Minsko yeni göndərilmiş azərbaycanlı müdavinləri, o cümlədən mənə də çox sevinirdi. Çünki onun istedadına və bacarığına, ən əsası millətin adamı olmasına inanırdım", - deyər Hüseyn müəllim xatirələrində qeyd edirdi.

Yeni Birinci katib kabinetdə az oturur, respublikanın sənaye, tikinti və xüsusi ilə də, kənd təsərrüfatı obyektlərində aparılan genişmiqyaslı işlərlə şəxson tanış olur, bunlarla əlaqədar demək olar ki, hər ay bəlgələmə səfər edirdi. Respublika rəhbərini iş rejimini nəzərə alaraq onu DTK öməkdaşları tərəfindən müşayiət edəcək xüsusi əməliyyat qrupuna ehtiyac yaranmışdı. Bu qrup həm Ulu Öndərin mühafizəsini təşkil etməli, regionlarda əməliyyat vəziyyətini tam dəqiqliklə öyrənərək Birinci katibin dəqiq tələblərinə uyğun obyektiv məruzələr hazırlayıb təqdim etməli idi. Üzvlərini Heydər Əliyevin şəxson təsdiq etdiyi bu qrupa Hüseyn İsgəndərov da daxil edilirdi.

Hüseyn müəllim deyirdi ki, bu qrupda fəaliyyəti dövründə o, Azərbaycanın əksər rayonlarını qarış-qarış görmüşdü. "Bəzi gərgin illərdə Heydər Əliyevlə itin demək olar ki, üçdəbirini ölkənin müxtəlif şəhər və rayonlarında səfərlərdə olurduq".

Hər bir səfər həm də həmin bölgəni araşdırmaq demək idi: "Heydər Əliyevin tapşırığı ilə gətdiyimiz hər rayondakı vəziyyət haqqında hesabatlar hazırlanırdı. Çünki Birinci katib rayonlarda ona təqdim olunan "quru" statistik məlumatlara qane olmurdu. Onu insanların real qayğıları, düşüncüləri, rayonlarda hökm sürən ab-hava maraqlandırirdi. Hər bir problemlə, o cümlədən vətəndaşların şikayətləri ilə

maraqları və problemlərin yerində həlli ilə bağlı konkret tapşırıqlar verirdi. Bu səfərlər zamanı hərbi sistemdən çıxması respublika rəhbəri olmasına rəğmən, onun istər sənaye, istər tikinti, istərsə də kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələri ilə bağlı bilikləri bizi heyvətə gətirirdi".

Heydər Əliyev Qarabağa xüsusi həssaslıq göstərirdi

Ulu Öndərin milli məsələlərdəki uzaqgörənliyi və həssaslığı onu yaxından izləmək imkanı olan əməliyyat qrupu öməkdaşlarının xüsusi ilə diqqətini cəkirdi.

Qeydlərdə Hüseyn müəllimin bununla bağlı tarixi bir fakt haqqında xatirəsi belə əks olunub: "1973-cü ildə Heydər Əliyev Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin 50 illiyi münasibətilə yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün Xankəndiyə (ozamanki Stepanakertə) dəvət olunur. Şəhərin girişində vurulan böyük plakata "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinə xoş gəlmisiniz, yoldaş Heydər Əliyev" yazısı qeyd olunmuşdu. Heydər Əliyev bu plakatin yanında avtomobilini saxlatdı və vilayət partiya komitəsinin birinci katibi Boris Kevorkovu yanına çağırırdı ona plakata sökdürməyi tapşırırdı. Orda hamının yanında bildirdi ki, biz Azərbaycandayıq, başqa bir respublikada deyilik, bu cür yazılar olmamalıdır. O zaman çoxları bu hərəkatın mənasını başa düşməsə də, Heydər Əliyevin uzaqgörən addımının səbəbi çox sonralar bilindi".

Cəzalandırmaq deyil, tərbiyələndirmək lazımdır

Heydər Əliyev respublikanın idarəetməsində DTK-nın imkanlarından geniş istifadə etsə də, bu qurumun roluna sovet

praktikastından fərqli yanaşma nümayiş etdirir, DTK-nı bir cəza maşını kimi görmürdü. Komitə rəhbərliyinə cinayətin profilaktikasına üstünlük verməyi tövsiyə edirdi.

Hüseyn müəllim xatirələrində bu yanaşmanın bariz nümunəsi sayılaçaq bir hadisəni xüsusi qeyd etmişdi: "1980-ci illərdə Bakının Nərimanov rayonu DTK şöbəsinin rəisi vəzifəsində çalışırdım. Bir gün həmin rayonda o dövrün standartlarına görə böyük "CP" baş verdi - mərkəzi prospektlərin birində asılan Brejnevün böyük portret-plakatında onun ulduzları kəsilib götürülmüşdü. Hadisə barədə xəbər ildırım sürəti ilə yayıldı. Azərbaycan DTK-nın rus əsilli sədri Vitali Krasnikov hadisəni siyasi-ideoloji tənqid kimi göstərməyin tərəfdarı idi. Moskvaya bu cür hesabat verməklə, işin arasıdırılması DTK-nın uğurlu əməliyyatı kimi təqdim etməyə çalışırdı. Şübhəsiz ki, məsələ böyüyəcəyi təqdirdə hadisəni törətmiş şəxsi ağır cəza gözləyirdi".

Krasnikov rayon şöbəsinin rəisi Hüseyn İsgəndərova öz kabinetində tapşırıq verdiyindən sonra ələ onun yanında hökumət telefonu ilə Heydər Əliyevə hadisə barədə məruzə edir. Lakin Birinci katib DTK sədrinin bu məruzəsi ilə kifayətlənmir, bilavasitə rayon rəisi ilə danışıaraq ona hadisəni araşdırıb dəqiq səbəblərini öyrənməyi tapşırır. Hüseyn müəllim deyirdi ki, "söhbət zamanı hiss etdim ki, Krasnikovdan fərqli olaraq Heydər Əliyev hadisənin böyüdüylüb ona siyasi don geyindirməyin tərəfdarı deyil".

Hadisə tez bir zamanda araşdırılır və onu törədən şəxs tapılır. Məlum olur ki, hadisəni Nərimanov rayonunda yerləşən zavodlardan birində işləyən fəhlə törədib. Evdə ailəsi ilə münasibəsi olub, o da hirs-

lənb məaşının azlığına günahkari kimi "qisasını" sovet liderinin plakətından almaq istəyib. Ulu Öndərin yanışmasını rəhbər tutan Nərimanov rayon DTK şöbəsinin rəisi, məsələni olduğu şəkildə, məişət zəminində baş vermış hadisə kimi məruzə edir. Nəticədə zavallı fəhlə ilə prof-laktik söhbət aparıldıqdan sonra o, sərbət buraxılır.

Milli-mənəvi dəyərlərin böyük hamisi

Sovet dövründə qəbul edilmiş qaydaya əsasən, ölkə xaricinə səfər edən hər bir heyətin tərkibində mütləq təhlükəsizlik orqanı öməkdaşı olmalıydı. Bu qaydaya əsasən, 1970-ci illərdə Hüseyn müəllim də respublikanı təmsil edən mədəniyyət və idman heyətləri ilə birlikdə xarici səfərlərdə iştirak etmişdir. Bunlardan biri də Azərbaycan futbolçuları ilə birgə İraqa səfər olmuşdur. Yarışlarla yanaşı, səfər çərçivəsində qonaq heyət üçün İraqın bir neçə tarixi məkanına ekskursiyalar təşkil edilirdi. Amma burada azərbaycanlı heyətin programda olmayan istəyi meydana çıxır - sovet dövrünün ateizm təbliğatı və sərt qadağalarına baxmayaraq, komandanın əksər üzvləri Kərbəla şəhərinə gətməyi, İmam Hüseynin (ə) məqbərəsinə ziyarət etməyi çox arzulayırdılar.

Hüseyn İsgəndərov heyətin bu arzusunun SSRİ-nin Bağdaddakı səfirliyinin müşaviri Elman Arasliya çatdırırdı. O isə öz növbəsində cavab verir ki, əvvəlcədən təsdiq edilmiş səfər programını yalnız DTK-nın Bağdaddakı səfirliyindəki rezidenti dəyişə bilər. Bağdadda sovet kəşfiyyatının nümayəndəsi ilə görüşən Hüseyn İsgəndərov əlbəttə, ona Kərbəla-

ya səfərin əsl məqsədini deyə bilməzdi. Hüseyn müəllim rezidentə həmin dövrdə Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Azərbaycan ədəbiyyatının dihası Məhəmməd Füzulinin beynəlxalq müstəvidə tanidılması ilə əlaqədar geniş tədbirlər həyata keçirildiyini bildirdi.

Bildiyimiz kimi, Məhəmməd Füzulinin məzarı da Kərbəlada, İmam Hüseyn məqbərəsinin yaxınlığında yerləşir. Məhz Azərbaycandan gələn idman heyətinin də "böyük həmyerlimizi ziyarət etmək arzusunun" əsas gətirən və bunu Heydər Əliyevin "Sovet Azərbaycanı ilə Şərq ölkələri arasında mədəni əlaqələrin genişlənməsi siyasətinə cavab verəcəyini" deyəvən və Ulu Öndərin SSRİ miqyasındakı siyasi nüfuzuna istinad edən Hüseyn müəllim DTK rezidentinin programı dəyişməsinə nail olur.

"Öncə xalqın taleyini düşünürdü"

1980-ci illərin ikinci yarısında, yeni-dənqurma dövründə, xüsusilə də Heydər Əliyev siyasi intriqalarla SSRİ rəhbərliyindən kənarlaşdırıldıqdan sonra Azərbaycanın onun kadrlarına qarşı təqiblərə start verildi. Əslində isə Ulu Öndərə "yaxın kadrlar" adı altında milli təəssübkeşliyi olanlar müxtəlif bəhanələrlə respublikanın idarəetməsindən uzaqlaşdırıldı. Bu prosesdə cəzalandırılardan biri də Hüseyn İsgəndərov olur.

Azərbaycanda yoxlama aparmaq üçün 1988-ci ildə itifaq mərkəzindən göndərilmiş komissiya Hüseyn İsgəndərov haqqında Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinə yazılan arayışda onu "millətçi hərəkata cəhrayı eynəklə baxmaqda" ittiham edir və az sonra, o, vəzifəsi aşağı salınaraq paytaxtdan əyalətə, DTK-nın Şamaxı şöbəsinə göndərilir.

Bakıdan davam edən təzyiqlərə baxmayaraq, Hüseyn müəllim qısa müddətdə Şamaxı şöbəsinin xidməti məsuliyyət dairəsində olan rayonlarda hörmət qazanır, 1990-cı il 20 Yanvar qırğınından sonra isə məhz onun səyi nəticəsində kurasiyasında olan Ağsu rayonundan bir nəfər belə olsun respublikalara məruz qalır. Bunu yüksək qiymətləndirən rayon əhalisinin göstərdiyi etimadla o, 1990-cü ildə Ali Sovetə keçirilən seçkilərdə Ağsu rayonunun deputatı seçilir.

Beləliklə, uzun fasilədən sonra o, 1991-ci ildə parlamentdə Ali Sovetə Naxçıvandan seçilmiş Heydər Əliyevlə görüşür. Respublikada süni şəkildə yaradılmış ab-hava, eləcə də Ulu Öndərə qarşı açığı seziən qısqənclıq səbəbindən həmin vaxt hətta keçmişdə irolə cəkdiyi insanlar ona yaxınlaşmaqdan belə qorxurdular.

Ali Sovetin iclasında isə əvvəlcədən hazırlanmış ssenari əsasında ona qarşı hücumlar təşkil edilirdi. Hətta MK-dən parlament rəhbərliyinə mümkün barışdırıcı çıxışların önünü almaq üçün Heydər Əliyevə simpatiyada şübhəli bilinən deputatların siyahısı tələb edilmiş və onlara söv verməmək tapşırılmışdı.

Bu şəraitdə parlamentin foyesində cəmisə 3 nəfər - Zeynəb Xanlarova, Nadir Quliyev və Hüseyn İsgəndərov Ulu Öndərə görüşüb, hal-əhval tuturlar. "Bu, bizim Heydər Əliyevə hörmətimizlə yanaşı, həm də ona qarşı baş verən ədalətsizliyə etirazımızın təzahürü idi", - deyən Hüseyn müəllim xatırlayırdı ki, "Heydər Əliyev üçün Ali Sovetdə ona qarşı hökm sürən ab-hava ağır olsa da, onu əsas narahat edən respublikanın ağır durumu, günü-gündən tüğyan edən erməni təcavüzünün nəticələri idi".

Parlament foyesində baş vermış ayaqüstü söhbət zamanı da o məhz bu məqamı qeyd edib və yeganə amalının unikal təcrübəsindən respublikanın düşüdüğü ağır vəziyyətdən çıxarılması üçün istifadə edilmiş olduğuna bildirib. Hüseyn müəllim xatırlayırdı ki, onu bu söhbət zamanı ən çox təsirləndirən də, bu qədər ədalətsizliyə məruz qalmış bir insanın ilk növbədə özünlə deyil, millətin taleyi narahat etməsi olub: "O gün bir daha əmin oldum ki, xalq dərinləşən bəhrədən yalnız Heydər Əliyev fədakarlığı və əzmi çıxara bilər".

Xarici İşlər Nazirliyinin xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri Elşad İsgəndərov da qeyd edir ki, atası Hüseyn müəllim üçün Heydər Əliyev yalnız millətin və dövlətin xilaskarı deyildi, həm də əsl müəllim, həmçinin ədalət, qətiyyət, cəsarət sınıvı, böyük vətənpərvərlik örnəyi idi.

...Və bu yol, bu irs indi Prezident İlham Əliyev tərəfindən layiqincə davam etdirilir, Zəfərlə taclandırılır, tarixin ən qüdrətli Azərbaycanı gerçəkliyi ilə tarixi hədəflərinə çatır...